

**6D030100 – Құқықтану мамандығы бойынша философия докторы (PhD)
дәрежесін іздену үшін ұсынылған Естемиров Марат Асановичтың
«Қазақстан Республикасындағы корпоративтік қатынастардың
құқықтық реттелуі» тақырыбындағы диссертациясына**

СЫН ПІКІР

1. Диссертация тақырыбының өзектілігі. Ұсынылған диссертацияда Қазақстан Республикасында корпоративтік құқықтық қатынастарды құқықтық реттеу мәселелері зерттеледі. Диссидент зерттеу мақсатына жету үшін алдына келесі міндеттерді белгіледі:

- заңды тұлғалардың корпоративтік және корпоративтік емес ұйымдар деп жіктелу негіздері мен бұл жіктелуді отандық заңнамаға ендіру тиімділігін айқындау;
- жаңа қатысуышыға ауысатын құқықтар көлеміне қатысты отандық заңнама мен сот тәжірибесін сарапау және олардың ұтымды және теріс тұстарын талдау;
- жауапкершілігі шектеулі серіктестік (ЖШС) қатысуышының үлесін иесіз деп тану негізділігін айқындау;
- басқаруға қатысты қатысуышылар арасында пікір қайшылығы туындала, қатысуышылар қажетті шешімді қабылдауға қауқарсыздық танытқан жағдайды құқықтық реттестіру мүмкіндіктерін қарастыру;
- корпоративтік заңнаманың қазақ және орыс тілдеріндегі мәтіндерінің бір-бірімен қаншалықты сәйкес келетіндігін айқындау және бұл бойынша тиісті ұсыныстар әзірлеу.

Корпоративтік құқық және корпоративтік құқықтық қатынастар мәселесі бүгінгі күні азаматтық құқықтың ең аз даярланған, сонымен қатар ең күрделі және даулы мәселелерінің бірі болып табылады. Мәселенің күрделілігі тағы мынада көрініс алады: корпоративтік қатынастардың зерттеулерінде әр түрлі құқықтық салалардың (азаматтық, әкімшілік, еңбек құқығы) мүдделері қыылсысады. Бұдан басқа шаруашылық немесе кәсіпкерлік құқықтың өкілдері корпоративтік құқықты кәсіпкерлік құқықтың құрамына жатқызады. Сол себептен мына мәселелер: корпоративтік қатынастардың түсінігі және құқықтық табиғаты, корпоративтік құқықтық қатынастардың жүйесі, корпоративтік құқықсубъектілігі, корпоративтік қатынастармен ішкі-ұйымдастыру қатынастардың ара қатынасы, корпоративтік құқықтың құқық жүйесіндегі орны – азаматтық құқық ғылыминың өзекті және күрделі мәселелері болып табылады.

Каспий университетінің жеке құқық Ғылыми-зерттеу институтының бастамасымен 2013 жылы 13-14 мамыр күндерінде Алматы қаласында жыл сайынғы цивилистикалық оқылымдардың шеңберінде «Азаматтық құқық және корпоративтік қатынастар» тақырыбына Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясы өткізілді. Конференцияда жоғарыда аталған мәселелер бойынша отандық және шетелдік галымдардың баяндамалары

жасалды. Қатысушылардың барлығы корпоративтік қатынастарды құқықтық реттеу мәселесін көкейтесті өзекті деп таныды.

Жоғарыда көрсетілгенде есепке ала, ұсынылған диссертация тақырыбының өзектілігі сөзсіз айқын деп ойлаймыз.

2. Диссертацияда тұжырымдалған ғылыми ережелерді, кортындыларды, ұсыныстарды дәлелдеу дәрежесі. Диссиденттың зерттеу жұмысында ұсынылған келесі ережелері дәлелденген:

Бірінші ережесі: диссидент Занды тұлғалардың корпоративтік және корпоративтік емес ұйымдар деп жіктелуі КР АК бекітілуі қажет және корпоративтік заңды тұлғалар санатына тек коммерциялық ұйымдар ғана емес, сонымен бірге коммерциялық емес заңды тұлғалардың жекелеген нысандарын да енгізу керектігі жайлы ұстанымдар басшылыққа алынуы тиіс, деп пайымдайды. Бұл ереже заңды тұлғалардың жіктелуін зерттеу, заңды тұлғалардың корпоративтік және корпоративтік емес ұйымдар деп жіктелуін отандық заңнамаға ендіру қажеттілігін талдау нәтижесінде жасалған.

Екінші ереже: диссиденттің отандық құқыққолдану тәжірибесін кемелдендіре түсу мақсатында келесідей ұсыныстар білдіруде. ЖШС жарғылық капиталындағы үлесті иесіз деп тану мүмкіндігіне қатысты отандық сот тәжірибесінде қазіргі танда үш бағыт қалыптасуда. Диссиденттың пікірі бойынша, үлесті мәжбүрлеп сатып алу механизмі бұл мәселенің шешімі болуға толықтай қауқарлы. Сол себепті, «Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер жөніндегі заңнаманы қолданудың кейір мәселелері туралы» КР Жоғары соттың нормативтік қаулысын (КР ЖС НК) келесідей толықтыру ендіруді ұсынамыз: «КР АК 242-бабына сүйене отырып, жауапкершілігі шектеулі серіктестіктің жарғылық капиталындағы үлесті иесіз деп тануға жол берілмейді. Жекелеген қатысушылардың серіктестік қызметіне қатысуын тоқтатуы себепті бұзылған, серіктестіктің ағымдағы қызметін қалпына келтіру үшін серіктестік қатысушылары үлесті мәжбүрлеп сатып алу туралы талап қоюы тиіс». Осы ережені тұжырымдау барысында диссиденттің отандық заңнамада аталған мәселені шешудің тиісті өзге де механизмдерінің барлығына назар аударып, сот практикасында біркелкілікті қалыптастыру мақсатында КР ЖС НК тиісті толықтырулар ендіру қажеттілігін айтты. Сот практикасындағы біркелкілікті қалыптастырудың КР ЖС әлеуеті, қазақ және орыс тілдеріндегі нормативтік құқықтық актілері мәтіндерінің сәйкестігін зерделеді. ЖШС қатысушысының өз үлесін иелікten шығаруы барысында туындастын түйіткілді мәселелерді талдады.

Үшінші ереже: диссиденттің отандық сот тәжірибесінде корпорацияға кейіннен қосылған қатысушының өзіне дейін қабылданған шешімдерді даулай алмайтындығы жайлы орнықкан ұстаным барын көрсетеді. Диссиденттың пайымдауы бойынша, бұл бағыттағы сот практикасы дұрысталуды талап етеді. Атап айтқанда, өзіне дейінгі қабылданған шешімдерді даулау мәселесінде серіктестікке (қоғамға) қосылу сөтіне емес,

қатысушының (акционердің) құқықтары мен заци мүдделерінің шынайы бұзылған-бұзылмағандығына баса назар аударылуы тиіс. Бұзылған құқық жайлышалапты мазмұны бойынша қарамастан, қатысушының (акционердің) үйимға кейіннен қосылғандығы фактісінің өзіне ғана сүйеніп, талапты қанағаттандырусыз қалдыруға жол берілмеуі қажет. Сондай-ақ қатысушылардың ақпарат алу және басқару органдарын жауаптылыққа тарту жөніндегі талап-арыздармен сотқа жүгінуі сияқты таза корпорацияның өзінің ішкі қатынастарына қатысты жағдайларда да серіктестікке (қоғамға) қосылу сәті шешуші факторға ие болмауы қажет. Сол себепті, «Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер жөніндегі заңнаманы қолданудың кейбір мәселелері туралы» КР ЖС НҚ толықтыру ендіру ұсынылады. Бұл ережены қорыту барысында диссертант корпоративтік үйим қатысушыларының құрамында өзгеріс орын алғып, бұрынғы қатысушы өз үлесін иеліктен айырып, үйимға жаңа қатысушылар енген ретте олар қолдана алатын құқықтар шенберін зерделінді, жекелеген үйымдық-құқықтық нысанның қызметін жүргізу тәртібін белгілейтін қазіргі қолданыстағы нормативтік құқықтық актілер мәтінінде бекітілген жекелеген құқықтық нормаларға сот тәжірибесінде КР конституциясына қайшы мазмұн беріліп жатқандығына назар аударды.

Төртінші ереже: диссертант ЖШС жарғылық капиталындағы үlestі иеліктен шығарушының шарт жасасу сәтінде білдірген сендірулеріне қатысты отандық сот практикасында қарама-қайшы ұстанымдар қалыптасқанын мәлімдейді. Бұл сауал бойынша біркелкі сот практикасын қалыптастыру үшін «Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер жөніндегі заңнаманы қолданудың кейбір мәселелері туралы» КР ЖС НҚ толықтыру ендіруді ұсынады.

Бесінші ереже: диссертант қолданыстағы отандық заңнаманы жетілдіру және құқыққолдану тәжірибесінде туындал жатқан қыындықтарды еңсеру мақсатында «Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер туралы» КР заңына толықтырулар (А қосымшасы) қабылдауды ұсынады.

Бұл ережелерді қорыту үшін диссертант корпоративтік үйимдарды басқару органдарының мүліктік жауаптылығын, қатысушыларды үйим құрамынан шығару негіздерін және корпоративтік үйим қатысушыларының үйимның міндеттемелері бойынша жауаптылығын сынды саулдарын қарады. «Корпоративтік пердені тұру» ережесінің мазмұны мен қолданысын саралады.

Алтыншы ереже: корпоративтік қатынастарды реттейтін құқықтық актілердің казак және орыс тілдеріндегі мәтіндерінің бір-біріне сәйкестігін айқындау бағытында жұмыстар жүргізіліп, нәтижесінде бірқатар сәйкессіздіктердің барлығы белгілі болды. Осы себепті, диссертант заң шығарушыға Б қосымшасын назарға алууды ұсынады.

Жұмыстың әр тарауында диссертант алдына қойған міндеттерге сәйкес қорытындылар жасаған.

Диссертант диссертацияда тұжырымдаған нәтижелерін КР Конституциясына, КР Азаматтық Кодексіне, КР Жоғарғы Сотының, КР Конституциялық Қенесінің қаулыларына және т.б. құқықтық актілерге, сондай-ақ аудандық және мамандандырылған ауданааралық экономикалық сот материалдарына негіздел отыр.

Диссертанткорпоративтік қатынастарды құқықтық реттеу мәселелерін теориялық және тәжірибелік тұрғыдан зерттеп ұсыныстар жасаған. Ізденуші Қазақстан Республикасының және шет мемлекеттердің ғылыми еңбектері мен арнайы заңдарын және басқа да көптеген нормативтік-құқықтық актілерін зерделеу мен талдау барысында көлемді жұмыстар атқарған.

Жоғарыда көрсетілгенде есепке ала, ұсынылған диссертациядатұжырымдалған ғылыми ережелерді, қортындыларды, ұсыныстарды дәлелдеу дәрежесі жоғары деп санаймыз.

3. Тәжерибелік маңызы. Диссертациялық зерттеудің үлкен тәжірибелік маңызы зерттеу нәтижелерінкелесідей қолдану мүмкіндіктерінде байқалады. Біріншіден, диссертант жаңа қатысушыға аусысатын құқықтар көлеміне қатысты отандық заңнама мен сот тәжірибесін талдау және олардың ұтымды және теріс тұстарын айқындау барысында, ЖШС қатысушысының үлесін иесіз деп тану негізділігін айқындау барысында, басқаруға қатысты қатысушылар арасында пікір қайшылығы туындалап, қатысушылар қажетті шешімді қабылдауға қауқарсыздық танытқан жағдайды құқықтық реттестіру мүмкіндіктерін қарастыру барысында, корпоративтік заңнаманың қазақ және орыс тілдеріндегі мәтіндерінің бір-бірімен қаншалықты сәйкес келетіндігін айқындау барысында КР Жоғары соттың нормативтік қаулыларына, «Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер туралы» Заңына өзгерістермен толықтыруларды енгізу туралы тиісті ұсыныстарды даярлады (жұмыстың А және Б қосымшалары). Сол себептен зерттеу нәтижелерін отандық заңнама мен сот тәжірибесін жетілдіру үшін қолдануға болады.

Екіншіден, зерттеу нәтижелерін «Корпоративтік құқық» пәні бойынша жоғары оқу орындарының студенттеріне, магистранттарына, докторанттарына сабак беру барысында қолдануға болады.

4. Ғылыми жаңалығы. Корпоративтік катынастарды құқықтық реттеудің теориялық және тәжірибелік мәселелерін зерттеудің жаңалығы қазақстандық құқық ғылымында осы мәселелердің жеткіліксіз түрде зерттелгенінде байқалады.

Зерттеу жұмысының жаңалығы диссиденттың келесі зерттеу нәтижелерінде көрініс алады:

- отандық заңнамаға заңды тұлғалардың корпоративтік және корпоративтік емес ұйымдар деп жіктелуін ендіру қажеттілігі негізделді;

- ЖШС жарғылық капиталындағы үлесті иесіз деп тануға қатысты сот практикасы талданып, бұл сауал бойынша сот практикасында бірізділікті қалыптастыру үшін ұсыныс әзірленді;

- ЖШС жаңа қатысуышына аудиасын құқықтар көлемі зерттелді және заңнама мен сот практикасын кмелдендіруге бағытталған нақты ұсыныстар әзірленді.

5. Ескертулер мен ұсыныстар. Диссертациялық зерттеу бойынша келесі ескертулер мен ұсыныстар диссертанттың назарына ұсынылады:

1) диссертация мәтінінде басылған сөздерде байқалмаған қателер кеткен;

2) диссертация тақырыбы «Қазақстан Республикасындағы корпоративтік қатынастардың құқықтық реттелуі» деп аталғанымен, зерттеуде ЖШС қатысуышыларының арасындағы қатынастардан туындал жатқан көкейкесті мәселелерге баса назар аударылды. Диссертант бұл жағдайды жұмыстың кіріспе бөлімінде (зерттеу шекарасы) көрсетіп негізdedi. Сонымен қатар, зерттеуде корпоративтік қатынастардың түсінігі және құқықтық табиғатына қатысты жалпы мәселелер жеткіліксіз көлемде зерттергені байқалады.

Көрсетілген ескертулер жұмыстың құндылығын кемітпейді.

Қорыта келе, Естемиров Марат Асановичтың «Қазақстан Республикасындағы корпоративтік қатынастардың құқықтық реттелуі» тақырыбындағы диссертациясы өз бетімен әзірленген, ішкі бірлігі мен бағыты өзекті теориялық және практикалық мәселелерді шешуге арналған ғылыми еңбек деген қорытынды жасауға болады.

Жоғарыда көрсетілгенде назарға алып, Естемиров Марат Асановичтың «Қазақстан Республикасындағы корпоративтік қатынастардың құқықтық реттелуі» тақырыбындағы диссертациясы «6D030100 – Құқықтану» и «6D030200 – Халықаралық құқық» мамандықтары бойынша «Қазақ гумаринтарлық заң университеті» АҚ-ның Диссертациялық кеңесте қорғауға ұсынылады, ал диссертант Естемиров Марат Асановичке 6D030100 – Құқықтану мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін беру ұсынылады.

Сын пікір білдіруші,
Каспий университеті жеке құқық
Ғылыми-зерттеу институтының
жетекші ғылыми қызметкері,
құқықтану кафедрасының
қауымдастырылған профессоры,
З.Ф.К.

